

LBRIS

We know
books

Eugen Jurca

„Ochii la semne!”

**Perspective bi(n)oculare: *teologice și
psihologice***

*Ediția a II-a,
îmbunătățită și adăugită*

**Editura de Vest,
Timișoara, 2023**

Cuprins

În loc de prefață.....	5
Prima parte. Paletă de culori pentru „ne/văzători”	9
1. <i>Drumul spre Emaus</i> : însoțirea psihoterapeutică și pastorală.....	11
2. „ <i>Sindromul Bethesda</i> ”, <i>psih/astenia</i> (blocajul) de la Poarta Vieții.....	27
3. <i>Psihologia locului: akedia și/sau fantasma</i> (e)migrării.....	44
4. „ <i>Fericiți cei ce plâng, că aceia vor râde</i> ”. Simțul umorului în terapia existențială și în viața spirituală.....	59

5. <i>Dumnezeu și/sau mamona</i> , ca alternative existențiale – o perspectivă psihologică și axiologică.....	79
6. Suferința psihologică și Sacramentul Reconcilierii.....	98
7. Educația și traumele copilăriei.....	118
8. Autonomia personală și „cordonul ombilical” în relația de cuplu.....	136
9. Caritate, filantropie, filantropism.....	153
10. Voluntariatul ca slujire – reflecție teologică.....	161

Partea a doua. „Lumini în ceață”.....175

1. Românel și „cordonul ombilical”.....	176
2. Frica <i>lui</i> Dumnezeu și frica <i>de</i> Dumnezeu.....	187
3. „Oftalmologia” psihologică și cea spirituală – parafrază la vindecarea lui Bartimeu orbul.....	193
4. Închinarea în Duh și în Adevăr.....	197
5. „Femeia gârbovă” și demnitatea la români.....	199
6. Pelerinajul la Sighet, un apel la ne/uitare.....	203
7. „ <i>Dumnezeu este iubire</i> ” oare și la români?.....	207

8. (Re)întoarcerea (d)în exilul babilonic parafrază la provocarea profetului Agheu.....211

Partea a treia. „Ochiul soacrei”: orientări (catehetice) maritale și de școală a părinților.....217

1. Alegerea partenerului de viață: „ne/motivația” maritală: *de milă*, *„de pilă”*, *de silă*.....218

2. Stima de sine în relația de cuplu.....222

3. *„Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa..”* Coabitarea cu părinții.....227

4. „Cordonul ombilical” în relație.....232

5. *„Și vor fi amândoi un trup..”* Sentimentul de „întâlnire” în relație.....236

6. Cina, ca Loc de Întâlnire.....241

7. *„Ochii la semne!”* – înstrăinarea emoțională în relație și problematica adulterului.....245

8. *Sentimentul de primire maternă vs. mama rejectivă*. Elemente de psihologie prenatală.....249

9. Diagnosticarea prenatală – dileme bioetice.....256

Bibliografie.....267

Prima parte

Paletă de culori pentru „*ne/văzători*”

1. Drumul spre Emaus: Însoțirea psihoterapeutică și pastorală¹

Cuvinte cheie

- **Orbire psihologică și spirituală, miopie, cecitate, „pată oarbă”, vâl, ceață, beznă, obnubilare, optică, pre/viziune, pro/vidență, intro/spectie, per/spectivă, orizont, dez/orientare; duhovnic, terapeut, mentor spiritual, călăuză, ghid, însoțitor; drum, cale, itinerar, călăuzire, îndrumare, asistare, însoțire, terapie, pași terapeutici, *insight*, iluminare, trezire.**

a. Miopie, cecitate și „oftalmologie” psihologică/spirituală

„Ochii lor au fost ținuți,
să nu-L recunoască”.

Luca 24, 16

Într-o convorbire spirituală, cineva îmi spunea: „– Am tot colindat prin mănăstiri să caut *duhovnici iscusii*. Până la urmă am înțeles că decât să tot caut să *schimb duhovnicul*, mai bine ar fi să mă *schimb pe mine*”. În naivitatea lor, mulți oameni, mai

---

¹ Prelucrare după comunicarea susținută în cadrul *Conferinței internaționale „Consiliere, Credință, Profesionalism”*, 24-26 iunie 2011, Valea lui Liman, Timiș, organizată de *Centrul de educație creștină și cultură contemporană Areopagus* și Universitatea de vest, Timișoara, *Departamentul de Asistență Socială*; publicată *in extenso* în vol. coord. de Alexandru Neagoe, *Counselling and Spirituality in the Helping Professions*, Verlag für Kultur und Wissenschaft, Bonn, 2012, pp. 21-36.

degrabă caută miracole și senzații tari în credință, decât pe Dumnezeu. Colindă prin mănăstiri, pe la tot felul de ghicitori, vraci, „popi cu leac”, „t(r)aumaturgi de ocazie și ne(vă)zători cu duhul”, în speranța găsirii unor *leacuri miraculoase*, a unor *soluții magice* la problemele lor existențiale și personale sau *rețete fast-food* de vindecare. Alții – îndeosebi personalitățile bine garnisite histrionic! – „se caută” pe la toți doctorii, mai puțin la *psiholog, psihoterapeut* sau – ferească Sfântul! – la *psihiatru*. Bieții oameni n-au de unde ști că *tulburarea de conversie și convertirea nu au nimic în comun*; nici *anxietatea cu frica lui Dumnezeu!*

De fapt, îndărătul acestor peregrinări „o(in)culte”, se pitește un mecanism de apărare psihologică: *refuzul realității*, prin *căutarea de senzational* și a unor *soluții terapeutice facile*. Pare a fi mai simplu *să negi realitatea*, decât *să vrei s-o vezi așa cum e*, să privești adevărul în față, gol-goluț, să-l iei/accepti ca atare și să te confrunți cu el. Par mai ușor de suportat mecanismele de *negare și evitare*, decât *asumarea propriilor limite și confruntarea cu tine însuși, cu realitatea* nudă, așa cum este ea.

Pe bună dreptate, Anthony de Mello sublinia că: „Tot ce vor oamenii de la tine este *să le repari jucăriile stricate*. «Dă-mi înapoi soția. Dă-mi înapoi slujba. Dă-mi înapoi banii. Dă-mi înapoi reputația mea, succesul meu»... *Vor alte jucării în locul celor vechi*. Atât... *Oamenii nu vor cu adevărat să fie vindecați. Ceea ce vor este alinare; vindecarea este dureroasă. Trezirea este neplăcută* (și cere efort voluntar, n.n.)... *Te simți bine și confortabil în pat. E enervant să fii trezit... Oamenii nu vor să se maturizeze cu adevărat, oamenii nu vor să se schimbe cu adevărat, oamenii nu vor să fie fericiți cu adevărat*” (2003, p. 9-12); „Când un *nevrotic* solicită ajutor, *el nu dorește de fapt să fie vindecat, căci vindecarea este întotdeauna dureroasă*. Ceea ce dorește el este ca *nevroza sa să devină confortabilă*. Alteori solicită un *miracol: un remediu care să nu doară deloc* (*Cântecul păsării*, 2004, p. 112). Oamenii se complac în situații personale și

existențiale mediocre și ambigue, din inerție și comoditate. Noul – necunoscutul – este anxiogen. Schimbarea, transformarea de sine, metanoia, restructurarea de personalitate pretind curaj, voință, angajament, tenacitate, consecvență, coerență, perseverență. Omul nu este dispus întotdeauna să se înhame la un asemenea efort!

În literatura organizațională motivațională circulă curent expresia: „*Degeaba m-am strădui să-mi învăț porcul să cânte. Nici partitura n-a învățat-o și se mai și enervează porcul*”. Nu poți trata o boală care „nu există”. Nu poți inventa un „bolnav” dacă el nu se declară ca atare. Nici nu e recomandabil să-l traversezi strada pe orbul care pur și simplu stă lângă semafor, fără să ți-o ceară. Poate nu vrea să meargă în *direcția* în care îl conduci tu. Probabil că într-un asemenea context s-a născut proverbul: *There's none so blind as those who will not see* (Nimeni nu este mai orb decât cel care nu vrea să vadă). Unii, poate cu bună știință, refuză să-și deschidă ochii! Și chiar dacă nu intenționat, se simt mai confortabil în „ceață” sau chiar în „beznă”, decât într-un orizont de luciditate, libertate, maturitate și responsabilitate personală!

Oricare duhovnic și/sau terapeut experimentat știe că *fără acordul persoanei terapia este sortită eșecului*. Nici Dumnezeu nu (poate) spune DA, unde omul spune NU! Dumnezeu nu vindecă și nu mântuiește împotriva voinței omului. De aceea Isus îl întreabă explicit pe Bartimeu, orbul din Ierihon, care cerșea la marginea drumului: „*Ce vrei să-ți fac?*”, nu „*Ce vrei să-ți dau?*” La care și răspunsul orbului a fost fără echivoc: „*Doamne, să văd*” (Luca 18, 41). Spre deosebire de acesta, paralticul de la Scăldătoarea Bethesda, la întrebarea Domnului: „*Vrei să te faci sănătos?*”, cel din urmă o „scaldă” cu răspunsul. Invocă tot felul de *scuze*, precum că n-ar avea om să-l arunce în scăldătoare când se tulbură apa, că altul e „mai sprinten de picior” etc.

Motive! Socoteli! Justificări! În realitate se eschivează de la un răspuns ferm: „*Da, Doamne, vreau să mă vindec*”, și... pace! Cam așa procedează și acei pacienți/credincioși care doar

cochetează cu terapia/duhovnicia, fără a voi de fapt să se angajeze cu adevărat într-un proces de schimbare/transformare de sine și de vindecare. Astfel s-a născut butada: – De câți psihologi ar fi nevoie să înșurubeze un bec? – De unul singur, cu condiția să vrea becul! Cum ar zice conu'Farfuridi: „Să se revizuiască, dar să nu se schimbe nimica..., decât cel mult pe ici pe colo, prin punctele (ne)esențiale!” Dacă „becul” ar voi de-adevăratelea, terapia (vindecarea) ar fi posibilă. „*Toate sunt posibile pentru cel care crede*” (Marcu 9, 23). „Dacă omul vrea cu adevărat, din zori până seara ajunge după măsura dumnezeiească” (Avva Alonios, *Patericul*, p. 90)

În ambient religios, prin orbirea spirituală se înțelege „*obtuzitate* (prostie, miopie), adică slăbiciunea minții față de evaluarea bunurilor spirituale; *surditatea*, respectiv închiderea spirituală voită față de glasul și chemările lui Dumnezeu; *împietrirea inimii*, insensibilitatea și refractaritatea la impulsurile interioare ale Spiritului Sfânt” (*Dizionario enciclopedico de spiritualità*, vol. 1, 1990, p. 12). Din acest motiv Isus impută mulțimii, îndeosebi cărturarilor și fariseilor: „*De ascultat veți asculta, dar nu veți înțelege și de privit veți privi, dar nu veți vedea*. Căci inima acestui popor a devenit insensibilă, *urechile lor cu greu aud*, iar *ochii și i-au închis ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile*, să înțeleagă cu inima și să se întoarcă, iar Eu să-i vindec” (Matei 13, 14-15); „*Poate orb pe orb să călăuzească? Nu vor cădea amândoi în groapă?*” (Luca 6, 39); „*Vai vouă, cărturarilor și fariseilor ipocriți... Proști și orbi [lat. stulti et caeci]... Călăuze oarbe! Voi strecurați țânțarul, dar înghițiți cămila... Fariseule orb!...*” (Matei cap. 23).

La întrebarea fariseilor: „*Nu cumva suntem și noi orbi?*”, Isus le răspunde: „Dacă ați fi orbi, nu ați avea păcat. Dar pentru că spuneți: «*Noi vedem*», păcatul vostru rămâne” (Ioan 9, 40-41). Nici un terapeut/duhovnic nu poate interveni împotriva autosuficienței și refuzului psihologic/spiritual. Cum să inventezi boală unui om „hipersănătos”? Cum să declari penitent un om „imaculat”? Cum să înveți ceva pe un atotștiutor autosuficient?

În cazul terapiei, nu vorbim neapărat despre *ipocrizie* (= simulare), ci despre anumite mecanisme și strategii comportamentale de *mimare* a bolii. *Simularea* este *conștientă* (deci imputabilă moral; este o problemă *etică*); *mimarea* nu, este *inconștientă*, de aceea ea este o problemă strict *psihologică*. Bolnavul e „sincer” și inconștient de falsitatea comportamentului său. De aceea el nici *nu se vede* pe sine așa cum este și nici nu *între/zărește* vreo perspectivă, oportunitate sau posibilitate de a ieși din situație. Astfel terapeutul intervine ca un soi de „oftalmolog”, care să-i „deschidă ochii”, să-i dilate „câmpul vizual” asupra realității personale și circumstanțiale în care se află, în vederea descoperirii propriilor soluții salutare. Din acest motiv el *nu dă sfaturi* și *soluții*, ci doar caută să *deschidă orizontul* pacientului pentru a-și *între/vedea* propriile posibilități și căi de ieșire din impas sau din blocajul psihologic.

Dacă aruncăm o privire peste cunoscuta *Fereastră a lui Johari* (A. de Peretti, J.-A. Legrand, J. Boniface, 2007, p. 172-174) aflăm despre cele 4 zone de „(in)vizibilitate” umană: 1. *Partea vizibilă* (aria deschisă, publică, conștientă) – care conține lucrurile pe care le cunosc despre mine însumi și pe care ceilalți le cunosc la mine; 2. *Zona oarbă* – conține aspecte referitoare la persoana mea pe care doar ceilalți le cunosc; ei le *văd* la mine, eu nu; 3. *Fața ascunsă* (aria „ocultă”; sanctuarul, „tăinița” intimității personale) – care conține informații pe care eu le știu, ceilalți nu, dar le țin *secrete* pentru a nu fi lezat inutil; 4. *Zona necunoscută* (inconștientă) – care cuprinde lucruri pe care nici eu și nici ceilalți nu le știm despre mine; reprezintă *fața nevăzută a aisbergului*, care e dincolo de conștiință. Ca urmare, unul din câmpurile de intervenție ale psihoterapeutului îl reprezintă *reducerea zonei oarbe* și *dilatarea orizontului de percepție a pacientului asupra propriei realități*, respectând granițele bunului simț terapeutic, fără a invada sau „a intra cu bocancii murdari” în spațiul intimității personale al acestuia. Ba chiar și *zona necunoscută* devine câmp de intervenție terapeutică,

îndeosebi a psihanalizei, care operează cu tehnici de investigație a inconștientului, precum: *asociația liberă* și *analiza de vis*.

Aria deschisă	Aria oarbă
Aria ocultă	Aria necunoscută

Fig. 1. Fereastra lui Johari (Joe Luft și Harri Ingham); apud A. Brusco, 1993

Extrapolând în ambele sfere de intervenție: *clinică* și *pastorală*, terapeutul și/sau duhovnicul/consilierul spiritual devine un fel de *om pro/vidențial* [lat. *providentia* = *pre/viziune*; *pre/vedere*; *pro/video* = a vedea mai înainte; a *pre/vedea*], un fel de *pro/oroc* [gr. *pro* = înainte + *orao* = a vedea; respectiv: *înainte-văzător*], un *pre/vizionar*, care *pro/spectează* [lat. *prospectus* = vedere înainte, puterea de a vedea la distanță, perspectivă; *prospeculor* = a privi în (din) depărtare; a cerceta, a explora; a scruta; *speculum* = oglindă; oglindire, reflectare; *specio* = a privi, a vedea] și *pre-vede* dintr-o altă perspectivă sau optică (terapeutică/spirituală), dintr-un alt unghi de vedere, într-o nouă lumină, cu „un alt ochi” (critic și profesional), *realitatea* pacientului. El practică un soi de „oftalmologie” psihologică/spirituală, fiind cel care „deschide” ochii pacientului/credinciosului asupra acelor *zone de umbră* sau *obscure* (ca un soi de „pată oarbă”), pe care respectivul *nu le-a văzut* mai înainte și nici nu le-a putut *pre/vedea* prospectiv și *proiectiv* de unul singur, mai ales dacă nu are experiența *intro/specției*.

Astfel, cel mai mic *insight* psihologic, din cura terapeutică, acea „descoperire *subită* a soluției unei probleme” (MDPL, 2006), întâlnită în limbajul uzual în expresia: „mi-a picat fisa!”, devine un soi de „iluminare”, un *flash*, un „beculeț aprins”

în spațiul interior de obscuritate și de ignoranță. Aprinse rând pe rând, „beculeț cu beculeț”, luminițele *insight*-urilor psihologice dobândite pe parcursul terapiei, vor realiza diadema de lumină care alungă bezna obnubilării și a miopiei interioare. Așa se face că, drept urmare a parcurgerii procesului de „iluminare” terapeutică, un tânăr îi declara soției, peste o vreme, cu încântare și umor: – „Draga mea, anul trecut *eu nu eram eu!*” și, continua relatarea în colochiul terapeutic: „Eram doar *spectator la propria viață*. Acum am curajul de a *mă privi cu proprii mei ochi!*” Procesul terapeutic „i-a deschis ochii” pentru a vedea și a-și înțelege realitatea proprie în „nuditatea” ei.

b. Isus, terapeutul și duhovnicul/consilierul pastoral – însoțitori de drum și călăuze

Motto:

„Pe când vorbeau și se întrebau, Isus însuși s-a apropiat și mergea împreună cu ei”.

Luca 24, 15

Referindu-se la episodul *întâlnirii cu Isus* și al *însoțirii* celor doi ucenici în *Drumul spre Emaus*, autorul unui volum de psihologie pastorală, scria: „Dumnezeu călătorește cu noi în secret și incognito” (I. Baumgartner, 1993, p. 75). Întreaga noastră viață este o *călătorie pro/vidențială*: pre/știută, asistată și supra/vegheată atent (patern) de Cel de Sus, dar cu respectarea deplinei libertăți a omului. Opțiunile acestei călătorii ne aparțin în cea mai mare măsură: direcții, trasee, însoțitori de drum, călăuze, re/orientările din marile răscruci existențiale, destinații etc. E adevărat că în acest drum întâlnim lucruri date (*oportunități* și/sau *obstacole*), care „ni se întâmplă” – propuse omului ca „oferte existențiale” sau ca „pietre de încercare” – dar, în sens

sartrian, omul are un cuvânt determinant de spus în destinul său personal: *nu este important ceea ce ți se întâmplă, ci ceea ce faci tu cu ceea ce ți se întâmplă*. Poți interveni, în orice moment, în propriul tău „destin”. Numai în viziunile fataliste, pandeterministe și apocaliptice: „ce ți-e scris, în frunte ți-e pus!” În pofida oricăror alegeri greșite de viață, omul poate lua oricând alte decizii, își poate modifica traseul de viață, își poate intra pe direcția și sensul său propriu de mers.

Nici în concepția existențialistă, nici în creștinism, omul nu asistă fatalmente, ca spectator pasiv, din tribuna implacabilului său destin, la derularea propriei vieții. El poate și are datoria de a se „implica”, *liber și responsabil*, în propriul său destin. Nu poate asista impasibil și neputincios la spectacolul propriei vieți, nu poate trăi nici *para/existențial* (pe lângă propria viață), dar nici pe *contra/sens* sau în total dezacord (*non/sens*) existențial cu sine sau cu cele din jurul său. Terapia și/sau duhovnicia/consilierea spirituală au rostul de a-l ajuta să-și clarifice propriul *drum* în viață, propriul *sens* de viață. Dacă terapeutul sau duhovnicul/îndrumătorul pastoral încetează la un moment dat însoțirea terapeutică/spirituală – când persoana este capabilă să umble autonom „pe propriile-i picioare” – *prezența și însoțirea lui Isus*, în schimb, nu vor înceta niciodată.

Prezența divină în viața noastră nu trebuie însă înțeleasă ca încălcarea a „frontierelor” personale și ca o limitare a libertății omului, nici ca dependență de relația cu Dumnezeu sau ca refugiu psihologic, ci ca un *suport existențial permanent* (pro/vidențial) și spațiu de dezvoltare personală și spirituală continuă, sub asistența Spiritului Sfânt. Dumnezeu rămâne un permanent *însoțitor discret de drum* al omului, dar numai cu acordul și la solicitarea acestuia din urmă. El nu ne „constrânge” și nici nu ne șantajează cu prezența Sa. Nu intervine în mod abuziv și obsesiv în viața noastră, ca de exemplu „*candid camera*” sau de tutelă parentală autoritaristă, ci respectă spațiul de libertate și de decizie al omului. *Libertatea de voință* devine *piatra unghiulară* atât a relației cu Dumnezeu, cât și a relației terapeutice/pastorale. Nu

terapeutul își alege pacienții; nu duhovnicul/mentorul spiritual își alege penitenții/învățații, ci invers: pacientul își alege terapeutul; credinciosul își alege duhovnicul/mentorul spiritual. Și tot pacientul/credinciosul decide să meargă până la capăt sau să întrerupă relația.

Dar, pentru a înțelege mai bine *procesul de însoțire terapeutică/pastorală*, să vedem principalele coordonate ale relației dintre cei doi parteneri de drum:

Relație de ajutor. În momentul adresării pentru terapie, spovedanie sau îndrumare spirituală, de fapt, persoana solicită **ajutor** (B. Giordani, 1980, p. 586). Nu e vorba despre un ajutor caritabil, ci despre *ajutor de specialitate* (psihologic, psihoterapeutic, psihiatric, după caz) sau *ajutor spiritual* (duhovnicie, consiliere pastoral/spirituală). Îndeosebi, confesorii trebuie să cunoască faptul că persoana se adresează duhovnicului de nevoie, cu speranță. Solicită ajutor, înțelegere, compasiune, nu acuze, dăscăleală, intransigență, atitudine de superioritate morală. Omul caută răspunsuri și mângâiere pentru suferința lui, nu reproșuri, învinuiri și moralisme ieftine care „te costă scump”. Un duhovnic autoritar și „moralist”, mai rău îl apasă, îl culpabilizează și îl demoralizează. Dimpotrivă, scaunul duhovniciei trebuie să fie un *loc de regăsire de sine*, de *mângâiere* spirituală și de *întâlnire* personală autentică.

Loc de primire, de ascultare și de acceptare necondiționată. Primirea personală, acceptarea cordială și înțelegerea umană reprezintă trei caracteristici fundamentale ale „funcției de înțelegere (comprehensivă) a relației pastorale” (A. Godin, 1958, pp. 607-608). Pornind chiar de la *cadru ambiental* în care are loc *întâlnirea terapeutică/pastorală* (cabine-tul/confesionalul etc.), acesta trebuie să transpară o atmosferă de primire, de liniște, calm, tihnă și intimitate, care să potențeze un dialog personal, deschis și respectuos. O condiție prealabilă și concomitentă ascultării o reprezintă *tăcerea: cel care știe să tacă, știe să asculte* (David le Breton, 1997, p. 61). Când un om se simte *ascultat*, se simte *valoros* în ochii interlocutorului